

Víra XVIII [Myšlenkový experiment ve filosofii]

16. 6. 1986

KAZETA 1

STRANA A

CHYBÍ...

KONEC STRANY A

STRANA B

CHYBÍ...

KONEC STRANY B

KONEC KAZETY 1

KAZETA 2

STRANA A

Jestliže tedy chceme na základě jakési intuice, přibližně tak hovořím, intuice, že dosavadní myšlenková epocha je u konce – tuhle intuici mají všichni velcí filosofové už takových 200, možná víc, let – a jestliže tedy chceme na základě této intuice svým myšlenkovým experimentem udělat první krok, anebo zahájit epochu novou, zkusit ji odstartovat, tak musíme udělat víc, než jen intuitivně odhadovat směr příštího myšlení. To jsme furt v úrovni filosofických žurnalistů, komentátorů. Jo, prostě takový komentátor, recenzent filosofický, je schopen tak jako když má dobrý nos, tak ucítit, že něco takového bude a už dovede vybrat atd. a celkem jako se v tom vyzná a dovede rozpoznat, že něco je už staré, marné, že to nemá perspektivu a dovede rozpoznat, že něco jiného je třeba perspektivní atd., ale tohle nestačí. Musíme udělat víc než jenom odhadnout ten směr příštího myšlení. Musíme udělat, a to na základě promyšlených příprav, první, a to experimentální krok.

No a teď, to je poslední bod, tím už končím, trochu jsem to přetáhl, ale radši to dokončím, poněvadž už nevím, co pak – tento krok by měl být jednak tak jednoduchý, aby ho s námi mohli učinit i ti, kteří nemají ani tuchy, o čem je hra – to jest my sice musíme se pokusit rozumět oč jde, ale nemůžeme zahájit novou epochu tím, že každému budeme vykládat, oč jde. To je beznadějně, to nás nebude nikdo poslouchat. To je prostě – příklad Heidegger. Heidegger nemůže být začátkem nové epochy, protože jeho filosofie je tak neprůhledná, místy tak komplikovaná, tak jaksi zakamuflovaná, tak nevyčerená, že prostě je jenom pro vybrané. Ale na druhé straně, tento krok musí být tak atraktivní, tak vnitřně přesvědčivý,

že jej dříve nebo později učiní všichni, anebo takřka všichni. Ten krok, ke kterému nás vede Heidegger, ten je pro nás přesvědčivý, když si dáme zatracenou práci mu porozumět. Ale jinak na něm nic přesvědčivého není. Je možno k němu zůstat hluchý. No a takhle to nejde. My musíme udělat takový krok, který dříve nebo později, ať chtějí nebo nechtějí, tak musí udělat takřka úplně všichni. Kromě blbců úplněch, rozumí se, ty vyřazujeme. Což nemusí být lidé s nízkým IQ, to můžou být i fachidioti, jak říkají Němci, že ten krok neudělají. A tento jednoduchý a vnitřně přesvědčivý, atraktivní krok, musíme, tedy musíme, to jest ti filosofové kteří tomu budou nejbliž, tento krok musí vnutit své generaci a nejbliž přicházejícím generacím myslitelů. A vnutit nikoli vnějším tlakem a propagandou, nýbrž tím, že když se s tím jednou člověk setká, tak už nikdy nemůže zpátky. Takový krok to musí být.

[05:22] V novém kontextu a s posunutým významem se zde objevuje starý problém esoteričnosti a exoteričnosti filosofického myšlení. To je věc, kterou musí filosofie tematizovat v dnešní době víc než kdy jindy. Neboť, věda definitivně upadla do esoteričnosti. Věda může být v jistých svých nepatrných složkách popularizována. Ale nemůže být *en gros*, v celku, nemůže se stávat majetkem všech. Tohle filosofie – víte, že v minulosti to bylo všelijak. Byli filosofové krajní elitáři, kteří byli přesvědčeni o tom, že lidí, většinou blbí, málo je nás chytrých. Tedy, tohle by byl konec filosofie. Filosofie má perspektivu jedině v tom, že musí umět oslovit i všechny ty, kteří stojí mimo její kruhy. Ale musí tak učinit nikoliv v rozporu, anebo nějak na okraji, nýbrž v souladu se svým esoterickým postupem, o kterém ti mimostojící nemají a ještě dlouho nebudou mít ani tušení. Tohle je filosofický problém. Možný úspěch pak závisí na dvojí podmínce. Základní podmínkou, tou primární, je správná volba esoterického postupu, to jest je to problém filosofie ve vlastních očích, ve vlastní perspektivě. Jak filosofie musí jít kupředu podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Bez takové správné volby upadne filosofie, v případě že dojde sluchu, na úroveň pouhého světonázoru, pouhé ideologie. Ale neméně významnou, byť nikoli primární, rovnorodou, rovnocennou podmínkou, je správný rozvrh postupu exoterického, neboť na něm záleží, dojde-li ten vlastní a tedy esoterický záměr opravdu uskutečnění.

No, to je takový skoro kýčovitý konec toho, co začalo jako...

[STŘIH 08:30]

[] Jsem zrovna ... takový příklad postupu vědy, který se mi zdá, že odporuje tomu, co jsme tady té vědě vyčítali... tam tedy se jednalo o to, že měl to být příklad, jak věda nesmí zůstat u slepé indukce. Jednalo se vlastně o chemii, o Mendělejevovu tabulku prvků. A je to asi takhle – tedy zkráceně řečeno, nevím jestli si budu pamatovat jména. Prostě začátkem 18. století nějaký Angličan, Proud nebo jak se jmenoval, ho napadlo, že

všecky prvky mají atomové váhy, že jsou přibližně násobkem vodíku – pak z jeho atomové váhy. Takže prohlásil vodík za *prima materia*. A u toho on sám zůstal. Posléze tedy si nějaký Francouz, 1862 myslím, všimnul, že ty vlastnosti těch prvků jsou nějak závislé na těch váhách. Nějak s nimi korespondují. Na to přišel Mendělejev tedy 1871 a udělal tu svou tabulku prvků i s těmi prázdnými místy, protože nějaké prvky neměl, ale měli tam být, tak tam nechal ty díry. Ale pořád všichni ještě vycházeli z těch atomových vah. A až tedy potom, když přišel Bohr a tihle, tak nějak Mostley (?) 1913 přišel na to, že se vlastně nejedná o atomové váhy, ale o počet tedy protonů a s tím souvisejících elektronů. A mám pocit, že tady právě každým tím krokem se stávalo něco nového a vždycky se to nějak celé přepracovalo. Zejména tedy tím krokem, který udělal Mendělejev a potom tedy i ten Mostley. Že to není prosté přidávání, že jo, protože jaké prosté přidávání. Tady toho to nějak napadlo sice, že to jsou skoro násobky, takže řekl vodík je ten *prima materia* a dost. K tomu jako to nebylo prosté přidávání.

[10:40] LvH To máte jistě pravdu. Ale tím prostým přidáváním se rozumí oblast fakt, že? Prostě, když se jednou poznalo, jakou má váhu vodík, kyslík atd., no tak pak buď je možno prokázat, že někdo to zvažil blbě, nebo že vyšel z blbého principu a vážil něco, co nebylo prvek, anebo prostě platí to vážení. A není možné v téhle věci jaksi najednou se na to podívat z jiného úhlu a všechno je to jinak. To, o čem vy mluvíte, to je vlastně nikoliv oblast toho, čeho se týká zkušenost, nýbrž oblast toho, jak se ta zkušenost, nebo jak se ty zkušenosti, pořádají. A ovšem to se mění ve vědě. Jistě. Ale nikdo nebude jaksi ve vědě míchat, pokud nechce vyvolat řev a protest, nebude míchat teorie a fakta. Teorie vysvětlují fakta. Ve chvíli kdy teorie nějaká je v rozporu s jediným faktem, tak se buď musí prokázat, že to faktum je nespolehlivé, anebo ta teorie padá. Ale faktum zůstává faktem. Nic takového ve filosofii není.

[] Můžu se k tomu přidat? Když mluvíš o myšlenkovém experimentu, tak se také netýká fakt. Nýbrž týká se myšlení. Celý experiment děláš v myšlení.

LvH Počkej taky, proč taky? Právě tam se dělá v myšlení. Proč říkáš taky? Ve vědě ne. Ve vědě děláš ten experiment s vodíkem a ne s myšlením.

[] Dobře, potom jakým způsobem souvisí myšlenkový experiment s faktem? Přece děláš ho proto, aby ti nějak lépe vysvětloval fakta.

LvH No jo, jenže ve filosofii vůbec nejde o fakta. Filosofie přesahuje fakta. Filosofie se chce dobrat těch oblastí skutečnosti, kde fakta nic neznamenají.

[] No, ale nějak musí souviset se skutečností.

LvH No souviset jo, protože filosofie taky nesmí být v rozporu s fakty. Jenomže jí nejde o uspořádání faktů, nýbrž o pochopení celku.

[] Výklad faktů...

LvH Filosofii jde vždycky o smysl fakt, nikoli o fakta sama. Vždycky to chce někam zařadit. Ale to nikdy není faktum, to není konstatovatelné.

[] A proč vědě nejde o smysl fakt? Její teorii?

[15:00] LvH No proč? To nevím proč. Ale fakt je, že od té doby, co se vědy oddělili od filosofie jako původní jediné vědy a nabyly charakteru speciálních oborů, speciálních disciplín, tak jim přestalo jít o smysl a nikdy se na smysl neptají, nýbrž ptají se vždycky jenom na souvislosti, spojitosti, kontexty, atd., nikdy ne ...

[] Já v tom ale nevidím velký rozdíl. Ptá-li se někdo na souvislosti, ptá se na smysl.

LvH Ne.

[] Neboť smysl je právě v tom, čeho je co...

LvH Tak se musíme domluvit, čemu říkáme smysl. Ty máš pravdu, že se ptá na smysl, pokud chápeš smysl ve shodě s Husserlem, poněvadž prostě podle Husserla už když něco vidím, tak už to dává smysl, to to vidím.

[] No dobře, ale když poznávám příčinu, tak poznávám smysl.

LvH V jakém smyslu ale? Právě v tom husserlovském. No promiň, když zjistím, že celé město je rozbořené, protože bylo zemětřesení, no tak jaký smysl mi to dává? Jaký smysl mělo zemětřesení? Aby bylo rozbito to město? Nebo jaký smysl má rozbití města?

[] To je takový příklad, který není vhodný. Nějaký takový brutální nesmyslný fakt.

LvH No dobře, ale všechna fakta jsou takto nesmyslná.

[] Přece větší smysl má tady, co jsem třeba uváděl srovnání těch prvků tak, jak to udělal Mendělejev, než když ty prvky srovnám podle tvrdosti, no, tak to má větší smysl.

LvH Dobře, ale to je smysl ovšem toho uspořádání, ale ne těch prvků. Jaký smysl má, že tady jsou nějaké protony nebo že tady je vodík a kyslík, jaký to má smysl? Na to se neptá ta Mendělejevova soustava.

[] No ano, jenže ta filosofie dochází potom k tomu, že ten smysl je tedy někde za tím a když se ptám na ten ... smysl, tak se dovím, že na začátku je ten smysl sám.

LvH No dobře, to je jistá koncepce, která už také padla. Že jo, ta je spjatá s tou metafyzikou, která si myslela, už u presokratiků je, ti si mysleli, že nahlédli smysl všehomíra, když prohlásili, že všechno je voda.

[] No dobře, u nás tím smyslem je tedy Pravda, jak to nazveme, a jenom ta změna je v tom, že není neměnná, že se vyvíjí tedy také, jako ta skutečnost. Ale zase tedy, ta už nemá žádný smysl, protože je sama smyslem. Ta koncepce je stejná tady v tom.

LvH Není. Jak můžeme říct, že vodík je sám smyslem? Nebo Mendělejevova soustava je sama smyslem? Nebo co tam je samosmyslem?

[] No, ten první si to asi zřejmě myslel, že ten vodík je sám smyslem.

LvH No to je jedno, co si myslel. Ale můžeme si to myslet my?

[] No nemůžeme, jistě.

LvH Takže tam není podoba.

[] No jako když vidím, že prší, tak hledám smysl toho, že prší a už tedy příčina toho, proč prší, je nějakým smyslem toho, že prší.

LvH No, to opakuješ furt dokolečka, ale k čemu to je dobrý? To není smyslem samozřejmě. Já jenom vyložím, jak se vypařuje voda a stoupá nahoru, tam je zima, sráží se to a zase padá dolů, no. A tomu říkáme že prší. Tak jsem vyložil koloběh vody na zeměkouli. No, ale jaký to má smysl ten koloběh...

[] No něco co vypadalo jako nesmyslně, najednou se ukazuje, že má celou řadu příčin...

LvH Že se o tom dá povídat

[] Vidím v tom nějaký řád, předtím jsem ho neviděl.

[20:07] LvH Jistě, viděl jsem jiný. Prostě bohyně úrody se zlobí, tak bylo dlouho sucho. Je nám nakloněna, tak nechá zapršet. Modlíme se k ní, aby zapršelo, dlouho je sucho. Také řád.

[] To je pravda, ale řád, který jsem se pokoušel tedy nějak ovlivňovat pomocí já nevím šamanů nebo tak, ale nebylo to moc platné. Kdežto dneska to můžu ovlivňovat já nevím jodidem stříbrným a je to platné o něco víc. Tohle zrovna není přesvědčivý příklad...

LvH Ale jiné případy jsou přesvědčivější, já to uznávám...

[] No, tak v čem by se lišil ten smysl? Poněvadž pak mluvíme skutečně o smyslu, několika různých smyslech slova, tak je potřeba ukázat jako – ten filosofický smysl je smyslem v silnějším slova smyslu, ne?

LvH No silnějším, nemůžeme odlišovat různé významy slova smysl podle intenzity, že, nebo síly. Je potřeba vymezit ty příslušné pojmy. Jestliže

chápeme smysl jako kauzální kontext a nahlédnutí smyslu jako nahlédnutí tohoto kontextu, no tak potom samozřejmě poznávání kauzálních souvislostí nám ukazuje smysl toho, co se děje.

[] No a tak tomu původně bylo. Kosmos byl řád, který byl smysluplný. Plný smyslu, že, všechno se tam dělo smysluplně.

LvH No smysluplně. Tam ovšem říkali krásně, že – to je víc než že to má jenom kauzální souvislosti. To je mimokauzální princip. A po mém soudu tedy by byl omyl si představovat, že na začátku původní představa kosmu by byla takto suchopárná, jako že jde o kauzální souvislosti, které musí být prohlédnuty a nahlédnuty

[] Nýbrž?

LvH Nýbrž rozhodující byla ta krása, uměřenost, harmonie a podobně. Což je estetický prvek a nikoli zjišťování kauzálních souvislostí.

[] A tohleto je právě ten smysl ve filosofickém smyslu.

LvH No, tak je to jeden takový částečný pohled na to, čemu ve filosofii můžeme říkat smysl. Samozřejmě je to zase redukováno na pouhou estetičnost. Poněvadž už u Platóna není rozhodující jenom krása, ale dokonce výš než krása je dobro. A jenom jaksi je pravda, že nejvyšší dobro je zároveň nejvyšší krása, ale jaksi to jádro všeho, to je dobro a nikoli krása. Čili není ten princip estetický zcela vyřazen, ale v žádném případě není postaven na nejvyšší, na první špricli toho žebříku. Takže prostě přinejmenším u Platóna ten vesmír není jenom *kalos*, ale také *agathos*.

[] No a co to je, když nějaká věda objevuje?

LvH Dá se říct o vesmíru *agathos*? Není to jenom o člověku? Ani nevím, teď jsem zaváhal.

[] A co se tedy dá říct o tom, když nějaká věda objeví, k čemu ti v těle funguje nějaká žláza s vnitřní sekrecí. Našla smysl toho jevu v tom celém organismu.

[25:06] LvH No, to je tak, že došlo k posunu, že a smysl byl redukován na, tedy nalezení smyslu bylo redukováno na zařazení do širšího kontextu. Čili na jedné straně se zjistilo, jak ta žláza funguje a to byly kauzální záležitosti, a 2) se zjistilo, jak ta funkce je zabudována do fungování celého organismu. A toto zabudování té na kauzalitu redukované funkce do fungování organismu – a to fungování nikdy nebylo jenom kauzální, že, to bylo chápáno v tom pokleslém myšlení jako nalezení smyslu toho, proč ten orgán, ta žláza s vnitřní sekrecí nebo co, proč tam je a proč dělá to co dělá. atd.

[] Její význam a to se rovná smysl.

LvH Dobře. No tak se rovná. To je zas. Je to menší redukce, ale furt je to redukce. Protože když vezmeme tohleto myšlení zase důsledně, no tak se nesmíme zastavit najednou. My zjistíme, jak ta žláza má funkci v tom životě organismu. No a zjistíme třeba, že na jaře jistá žláza produkuje jakési hormony, které způsobují, že dochází ne k říji, nýbrž já nevím k čemu no a protože je jaro vhodné, tak se začnou zvířata rozmnožovat atd. No ale proč tady u toho... a proč vlastně se ta zvířata rozmnožují – no tak to je zas širší smysl...

[] No a to potom může být jeden z důkazů Boha, že jo, protože tady něco musí...

LvH No moment, to je, dobře, ale jaksi toto pojetí smyslu je opět neuspokojivé, protože poukazuje vždy na širší a širší kontext no a protože to nikdy nedovede a nemůže dovést do konce, protože ty kontexty posléze jsou příliš nepřehledné a široké, no tak co? Tak zase upadá do jakéhosi funkcionalismu, že zůstává jenom u těch nejbližších kontextů. Co to je ale pak ten smysl? Když ten smysl hledá v širším kontextu a přesto ten širší kontext pak už rezignuje na to, aby hledalo. Tak je to nedůsledné. To je vlastně zase pojetí, které se nedá držet, nebo které nemá dostatečnou sílu, váhu, průraznost.

[] No dobře, neříkejme tomu, že hledá smysl, ale řekněme, že ta věda stejně jako filosofie hledá ten řád nějaký. Že předpokládá, že tu nějaký řád je a ten řád hledá. A nalézá ten řád v nějakých částečných věcech. Tam nějaký řád zahlédne. No a proč by tedy nemělo být principiálně možné přes tyhle částečné řády zahlédnout ten řád celkový? Já myslím, že ta filosofie se bez těch vědeckých poznatků se také daleko nedostane. Nakonec když jsme tady brali filosofickou kosmologii, tak jsme vycházeli z čeho? Z kosmologie, z vědy. Dělali jsme to podle Davise a já nevím podle tamhle izraelského fyzika nějakého, vycházíme z tohohle. Čili vycházíme z těch řádů, případně z těch míst, kde oni narazili a snažíme se s tím tedy něco dělat. Ale bez toho bychom se teda asi také daleko nedostali.

[29:46] LvH Když to formulujete takto, tak není námitek. Jde o to, co myslíte tím řádem a jaké překážky kladete nebo nekladete na cestu tomu zahlédnutí toho skutečně fungujícího řádu, že? Pokud tím řádem rozumíte jen kauzální nexus, no tak pochopitelně kladete nepřekročitelnou překážku k pochopení toho řádu, který by mohl byt nahlédnut být také zároveň nahlédnutím smyslu.

[] To nemyslím tím. Já nevím – příklad té tabulky, ke které se zase vracím – přece tam se nejedná o žádný kauzální nexus.

LvH Ne? No pokud vím, tak se to vykládá tak, že dokud se tam ten kauzální nexus neobrazil, tak do té doby tedy to byly jenom nahodilé pokusy. Ale vědecky prokázané je to teprve, když přesně vím proč, který

atom vypadá tak anebo tak, proč kolik váží, jaké má chemické vlastnosti atd., že to všechno závisí na tom, kolik je tam protonů, kolik je tam neutronů, kolik elektronů běhá kolem v jakých slupkách atd.

[] No jistě, to je ten poslední smysl, o kterém jsem mluvil. Nebo on asi není poslední, protože se můžeme ptát dál. Ale když to ten Mendělejev nějak srovnal do těch sedmi a řad a osmi sloupců nebo kolika, no tak přece vůbec o tomhle nevěděl a nešlo vůbec o nějaký kauzální nexus, ale zahlédl nějaký řád. Což se tedy později prokázalo tím, že tam někde pasovali ty nově objevené prvky. Čili zahlédl nějaký řád, který tam v tom je. A vůbec ne kauzální.

[32:02] LvH No zahlédl to jedním okem nebo zahlédl to poloslepý, takže on neviděl ten kauzální nexus, že, ale on viděl jenom jakýsi řád, tak se mu to zdálo jako řád, ano, a viděl to dobře, byl dobrý pozorovatel, dal si některé věci dohromady, měl už také nějaké předchůdce, jenom to vylepšoval. No ale fakticky, to co zahlédl, byl kauzální nexus. A jenom že on ho neviděl v té plnosti. Ta Mendělejevova tabulka jaksi neukazuje nic než důsledky jistých kauzálních vztahů. I když samozřejmě je v tom spousta takových neurčitých prvků, protože opravdu je obtížné odvodit určité vlastnosti chemické prostě z počtu elektronů třeba, že... dá se leccos odhadovat, ale odhaduje se to díky jistým analogiím, což není přesně kauzální záležitost, že. Jisté prvky se sobě podobají, protože právě on ukázal, že podobají se, a tak se dají dát vlastně do jednoho sloupce v té tabulce, ale proč se sobě podobají, že, to je furt takové – my tu kauzalitu nenahlížíme zcela, že. Sem patří ovšem celá problematika kauzality. Hume s tím, jak všechno vlastně jenom odpozorované, je to návyk atd. Nikdy nenahlédneme skutečný vztah mezi příčinou a následkem tak, že bychom následek viděli už v příčině. To patří do jiné kapitoly. Ale fakticky – jistá obdoba, možná přesvědčivější je v taxonomii. Prostě Linnéův nebo ještě předlinnéovské systémy a potom Linnéův systém byl velmi často založen jaksi na vlastnostech, které se později ukázaly jako nikoli rozhodující, nikoli významné. Třeba že se, já teď nevím, jestli se netnu, ale prostě podle tvaru květů, podle jestli je květ pětičetný, čtyřčetný. No a pak se ukázalo, nebo dnes se ukazuje, když se zjišťují ještě jiné aspekty, že to bylo hledisko nikoli základní. Bylo to hledisko nahodilé. Ten systém založený na tomhle vlastně sice představoval jakýsi řád, poněvadž všechno se tam vešlo, ale chyběla tomu ta vědecká logika, protože to bylo odloučeno od těch faktických vazeb de facto kauzálních také se zas říká. To jest příbuznost rostlin se dneska prokazuje fyziologicky, to jest přítomností těch či oněch bílkovin třeba nebo těch či oněch organických sloučenin a nikoli tvarem listů, květů a tak podobně. Čili to hledisko je odchýlné. No a protože je zároveň ve shodě s evolucí nebo s tou evoluční teorií, protože se předpokládá, že rostliny blízké si biochemicky a

fyziologicky, že jsou si blízké i geneticky, no tak to hledisko se považuje za přirozenější. No, ale opět tady máme tedy doklad toho, jak nestačí to hledisko takové uspořádanosti, nýbrž že ta uspořádanost má nutný korelát v jakémsi objektivním svazku vposledu kauzálního charakteru, to jest tady v tom případě geneticky, v genetických souvislostech. Čili zase – že sám ten řád nic nevysvětluje, nýbrž musí být ještě vysvětlen. Ten řád, jak se nám jeví, to tam vlastně my vnášíme. A protože ho my vnášíme, tak musíme dbát na to, aby něčemu odpovídal. A ten má odpovídat něčemu, co my tam nevnašíme, zatímco tedy ten řád linnéovský velmi často byl v rozporu s tímto postulátem, no tak teď se moderní taxonomie se snaží ty rody a čeledě a třídy a já nevím, jak se to všechno jmenuje, prostě konstituovat, to je umělý zásah, že, konstituovat, to je umělý zásah, ve shodě s něčím, co skutečně probíhalo a probíhá, to jest ve shodě s tou genezí těch jednotlivých tzv. taxonomických jednotek.

[39:13] [] No dobře, ale kde je tedy ten rozdíl v té filosofii? Protože tady se snažím také nahlédnout nějaký řád. Nemůžu ho nahlédnout přímo, takže ho zase nahlížím tou cestou, že vytvářím nějaký filosofický systém, kde vlastně já tomu dávám ten řád, a teprve podle toho tedy, jestli to jednak neodporuje skutečnosti nebo případně jiným nějakým hlediskům filosofickým nebo logickým, tak ten řád tedy беру nebo neberu jako bližší tomu řádu, který chce nahlédnout. Pořád to není ten řád, který chci nahlédnout. Pořád to není logos.

LvH U té filosofie, tam totiž... my jsme... tady je právě nedostatek, že mluvím příliš široce. Na dnešek jsme se chtěli omezit na téma myšlenkového experimentu, to znamená nám nejde o vztah filosofie ke skutečnosti, nýbrž o vztah filosofie k myšlení. Myšlenkový experiment je experiment s myšlením a ne s tím, čeho je myšlením. Čili to necháme stranou, to vyzávorkujeme. A tedy jestliže děláme experiment s myšlením, no tak tam není nic, co by představovalo analogii nějakého objektivního kauzálního nexu, že. Protože my jsme ti, kteří zavádějí nový pojem, my jsme ti, kteří provádíme důsledky toho zavedení nového pojmu a my jsme ti, kteří posuzujeme přijatelnost a nepřijatelnost těch důsledků, které to zavedení toho nového pojmu má. A to všechno děláme my.

[] Ano ale, do toho nám právě při tom posuzování vhodnosti a nevhodnosti nového pojmu, do toho nám právě už intervenuje ta skutečnost nejen myšlená, ale skutečnost jaksi jsoucí. Podle čeho?

LvH Kde nám do toho intervenuje?

[] No protože budeš posuzovat vhodnost nebo nevhodnost, tak podle čeho budeš posuzovat?

LvH Vhodnost čeho?

[] Nového pojmu.

LvH Vhodnost jakou? Vhodnost co do čeho?

[] Ty jsi neřekl jakou.

LvH No ne, já jsem řekl myšlenkový experiment. To znamená, vyzávorkovaná skutečnost.

[] Ano, a teď jsi řekl, že v tom experimentu se něco, nový pojem osvědčí a stane se novým myšlenkovým kamenem nějaké nové stavby.

[42:28] LvH No to je tak jako když například nějaký matematik vymyslí nový obor vysoké matematiky. Tam mu vůbec žádná skutečnost do toho neintervenuje. Tam se jenom eventuálně může stát, že třeba nějaký úplně jiný matematik, nebo dokonce ani ne matematik nýbrž fyzik nebo já nevím co, zjistí, že tu novou teorii, tu novou disciplínu matematickou, která je naprosto samoúčelná a nebyla vymyšlena za žádným cílem konkrétním, že může využít pro nějaký svůj problém. No ale také nemusí. Takže jsou obory matematické, které byly vymyšlené a prostě zakrněly, když umřeli jejich tvůrci nebo se obrátili k něčemu jinému, no a možná že někdy budou vyhrabaní...

[] No dobře a děláš paralelu s tímhletem jako s filosofickým myšlením?

LvH Dělam paralelu v tom smyslu, že když dělám myšlenkový experiment, tak to není nic jiného než dělá ten matematik, jenomže v jiném kontextu a tedy v mnohem komplikovanějších souvislostech.

[] No dobře, ale to by znamenalo, že filosof je jenom hráčem, který vymýšlí novou...

LvH Jenom. Filosof. Když dělá myšlenkový experiment, dělá myšlenkový experiment, a nedělá něco jiného.

[] No dobře, ale vposledu to musí mít nějakou vážnost.

LvH Vposledu. No jistě. Doufáme. Ale také nemusí. Jak má prosím tě tu vážnost předem plánovat a kalkulovat. Ty myslíš, že bylo povinností Tháleta vykalkulovat k jakým důsledkům to v 20. století vede, když bude říkat, že všechno je voda? To je přece blbost. A přesto zavedením toho pojmu arché a konkretizováním na vodu něco učinil. Na a co učinil? Myšlenkový experiment.

[] No jo, ale my říkáme, že neučinil... když tě ostatní povede cestou, ke které nás přivedl ten myšlenkový experiment, a to dokonce tak, aby jako že se jim neřekne celkem to, co my už víme, kam to povede, že je necháme jenom udělat ten krok, jo. A to ještě nevíme sami jednak kam to vede, ale víme to tedy lépe než budou vědět oni. Ale vůbec kam nás to zavede nevíme.

LvH No nevíme. Vždyť to je také myšlenkový experiment. Co máme dělat? Máme se na to vykašlat? Prostě tento myšlenkový experiment je možno provést. My jsme nahlédli, že to dává jakýsi rozum. Že to má jakousi hlavu a patu tento experiment. No a přitom ten experiment nejsme schopni naplánovat a domyslet a vykalkulovat tak, že bychom věděli přesně, k čemu to dojde. Poněvadž to je experiment třeba na dva nebo tři tisíce let. Máme ho tedy nedělat?

[] No já jsem si myslel, že už ho děláme s určitým záměrem, aby to jaksi sloužilo lepšímu pochopení světa kolem nás. Už na začátku jako je ten úmysl jaksi nejenom v experimentu...

KONEC STRANY A

STRANA B

LvH ...na čem to budeme měřit? Prostě my nemáme jinou možnost než prostě ten experiment co nejprecizněji připravit, dát do souvislosti s tím, čeho dosud myšlení dosáhlo, že, nevynalézat Ameriku, nalézt skutečně tu nejpřesněji možnou cestu, kterou nastartujeme ten směr, kterým to zaměříme, no a teď to začít dělat. S tím vědomím, že 1) nám to selže v krátké době a my sami uvidíme, 2) že to neuvidíme a že to selže ve dvou, ve třech generacích. Prostě ukáže se, že... nebo že eventuelně se ani neukáže, že to selže, ale prostě to ztratí zájem nebo to ani nezíská zájem. Takových rozjezdů myšlenkových v minulosti bylo obrovské kvantum. Co my můžeme? My to nemůžeme kalkulovat. My to můžeme jenom rozvrhnout s tou největší pečlivostí, jaké jsme schopni, a za těch podmínek, že vidíme jenom o malinko dál než na špičku nosu. My uděláme tentokrát něco, co udělali ti první filosofové. Jenom s tím rozdílem, že oni před sebou žádné jiné první filosofy nějaké jiné epochy neměli. Kdežto my už víme, co oni udělali, takže jaksi jsme poněkud vedeni, v tom smyslu, že víme, co neudělat, abychom nedopadl stejně jako oni.

[] Jojo, jistě, já jsem chtěl jenom podotknout, že i oni to nedělali proto, že by si hráli a neměli co dělat, ale proto, že dejme tomu chtěli nahradit bohy, kteří už vypadali jako neudržitelní, něčím rozumnějším a dělali to dejme tomu v zájmu obce...

LvH Dobře, ale v zájmu obce se dá dělat kravina. Nahradit bohy nějakou volovinou, to ještě není žádná zásluha, atd. Prostě co to je tohle? No to je takový novinářský štěk, který se o tom dá říct. Ale co to znamená pro to, co oni dělali? Mohli se na tomhle orientovat? Nebo mají se tím obhajovat? Že sice Tháles říkal naprostou krávovinu, že všechno je voda, ale nicméně měl dobrý úmysl nahradit ty neudržitelné bohy novým bohem, totiž arché vodou? Jaký tohle má smysl? K čemu to je dobré?

[] Třeba už tím, že mu teprve porozumím proč to dělal

LvH No tohleto že má být důvod, proč to dělal? A to bych pochopil pak Tháleta, to jest když z něj udělám takového vola.

[] Nevím proč vola, ale...

LvH No poněvadž to je jasná blbost – rozumíš, prostě on odmítne Olymp a začne mluvit o vodě.

[] No, protože si myslí, že to je lepší vysvětlení světa. Než jako stvořeného bohy. Kterí byli zase stvoření.

[04:15] LvH No tak já nevím, no. To záleží na tom, prostě to je jak román, že vykládám nějakou postavu, aby to bylo tak jako přijatelné, aby to vypadalo pravděpodobně atd., ale to vůbec není postup myšlenkově legitimní, myšlenkově legitimní je když nahlédnu vnitřní logiku toho postupu. A ty tady mluvíš o motivech, které jsou psychologické povahy. To nemůžu. To je stejně tak, jako kdybych vykládal Beethovenovu symfonii pastorální – víte to musíte chápat tak, že on žil nějaký čas, to si vymýšlím, jenom v městě a byl tím úplně takový to, a pak přišel a teď tam viděl teda ty pastevečky a ty ovečky atd. a tak jak se na to tak koukal, tak se mu udělala v hlavě ta pastorální symfonie. To tedy mně připadá dost přibližle. Podobné je to s tím Tháletem, že chtěl nahradit ty bohy.

[] Jako chceš říct, že tahle psychologická motivace nemá podstatný vliv na to provedení?

LvH Ale vliv! Nejde mně o vlivologii, protože samozřejmě nějaký vlivy tam vždycky najdeš. No ale proč se uplatnily ty a ne jiné a co je na tom platného – to přece nezáleží na vlivech...

[] Ale co je na tom neplatného? To přece jemu na tom záleží...

LvH Co je na tom neplatného? No když je to blbost, tak se tím nemusím zabývat. Mně to zajímá proto, že i když to byla blbost, tak že to nějakým způsobem bylo produktivní, že to odněkud někam vedlo. To mě na tom zajímá. A tohle nemůžu vykládat tím, že chtěl nahradit bohy. Tam musím teď jít do techniky toho jeho postupu, že, to jest kde přišel na to, že je nějaká arché. No přece to nemohl vymyslet proto, že chtěl nahradit bohy.

[] No ti jsou taky arché

LvH Kdepak! Bozi nejsou arché.

[] No archont je král...

LvH No dobře, ale copak – to je momentální sestava vládnoucí na Olympu, že – no ale předtím byli titáni, ještě že – a před Titány ještě něco dalšího bylo a na začátku byli ti, já nevím, co Kronos a potom já nevím

nebo co to bylo – to prostě vůbec – to je jenom momentální sestava božská. Proti tomu vymyslet arché...

[] Možná že se právě ta představa nějak podílela na vymyšlení arché...

LvH Ne, to nevím, jak se na tom, jak představa se může podílet na vymyšlení něčeho, to nechápu

[] Mně se to zdá docela pochopitelné.

LvH Promiň, nechci urážet, ale to je žurnalistický postup tohle. To je nepřijatelné. To jsou okolnosti.

[] Já vím, že se s tím pak nedá jaksi měřit hodnota.

LvH Bohů bylo všude naseto, každý národ měl nějaké bohy, každý kmen měl nějaké své totemy nebo kterého čerta, ale nikde nepřišli na to, že by se to mělo nahradit arché. Upadli jedni bozi, tak přišel nový, no. V Egyptě se vystřídali různé sestavy božské, ale žádné arché tam nebyly. Čím to? Vysvětlovat to, že chtěl nahradit bohy. Proč jinde na to nepřišli? To prostě není ten... to byly okolnosti, ale ne to, z čeho to vzniklo. Když chci pochopit, co to je, že všechno je voda, tak to nemůžu pochopit z toho, že prostě chtěl nahradit bohy, to promiň.

[] Tak z čeho?

[09:10] LvH Vynález pojmu, intencionálních předmětů a takové věci. To je to podstatné, co se stalo. A tamto – to je nahodilá – to je, že šlo zrovna o polemiku s bohy, jako u Xenofana nebo u kterých, no prostě to je kolorit. To je prostě odraz doby. Ale to není, to nepatří do dějin filosofie, do dějin myšlení. To je stejně tak jako že Kant pravidelně chodil na procházku tak přesně, že si nějaký švec podle něj řídil hodinky, jak se praví. No přece to mně nepomůže pochopit Kantovu filosofii. To jsou prostě takové drby žurnalistické.

[] No dobře no, tak mezi žurnalistické drby patří i jako sociální a společenská struktura té doby, protože ani ta nemá na to vliv, leč... nějaký

LvH Ale vliv, nemá vliv. Vliv má, jenomže nemůžu z toho nic vykládat. Má smysl vykládat o politické nebo sociální struktuře společnosti, když to pomáhá k interpretaci, k lepšímu pochopení těch filosofemat. Když. Ale nikde není řečeno, že automaticky to pomáhá. V některých případech je to nutné. Nebo je to užitečné přinejmenším. No ale v jiných není. V každém případě je třeba pochopit to filosoféma. A to nepochopím tím, že vykládám to, co je kolem. To filosoféma může před námi vyvstat plastičtěji, když tam řeknu nějaké okolnosti. Ale to je skutečně jenom podřízené. Nikdy to nemohu z těch okolností vyložit.

[] O tom nepochybuji. Nic nového nemohu vyložit bezezbytku z toho starého. No ale potom co zbývá – co mohu tedy pochopit na filosofově systému?

LvH Ten systém.

[] Ten systém? To znamená jeho nerozpornost

LvH Ne. Ta nerozpornost, to je podmínka, jinak to není systém, jinak je to prostě blábol. Ale ten systém pochopím, když pochopím, proč ten systém dělal takhle a ne jinak. A to není dané okolnostmi. Prostě to měl nějaký cíl, tím něco říká. Čili já chci pochopit to co skrze ten systém říká. No a ve chvíli, kdy se orientuji na okolnosti, tak vlastně říkám, že celý ten systém vlastně je jenom jakýmsi výrazem okolností.

[] To jsem ani jako nemyslel.

[13:05] LvH Právě proto proti tomu polemizuji. Ty okolnosti mohou někdy vyložit nějaké momenty. Tak když se čte, teď tu momentálně nikdo není, kdo chodil ještě k tomu Tominovi, když tam dělal toho Aristofana, tak tam každou chvíli narazili na něco, co je nesrozumitelné, co moderní režiséři prostě buď, pokud se to hraje, to vyřazují, anebo kdyby se to hrálo, tak by to vyřadili, protože to nic nikomu neříká, poněvadž lidi jsou blbí a neví, proč to tam je. A teď zasvěcenec, může vyložit, proč tam je tato nářezka. Že to je politická nářezka na danou... no, to objasní. Tam je větička, které nikdo nerozumí, no tak když tomu chce rozumět, tak je potřeba v takovém případě... no ale to není podstata toho díla samozřejmě. Takže ty okolnosti tam mají svou funkci, ovšem okrajovou, periferní. A to, čím oslovuje Sofoklés nebo Eurípidés, nebo eventuelně i ten Aristofanés, čím oslovuje dodnes, to je, není to tak jednoduché, ale každopádně to není spjaté s těmi okolnostmi, protože jinak by neoslovoval. Antigona oslovuje dodnes. Proč? S tím jsou spojeny velikánské problémy – jestli je to něco, co měl autor na mysli již tenkrát, nebo jestli nás to oslovuje proto, že si tam vkládáme něco, co tam nikdy nebylo atd. – to jsou ty různé interpretace. Fakt je, že velké dílo oslovuje v různých dobách, různé lidi a různým způsobem. Každá doba si z toho vezme něco jiného, a přesto furt velké dílo je velké dílo, i když vždycky poněkud jiné. To je taková zvláštní věc. Teď co to znamená atd., to bychom se dostali jinam. Každopádně ale nám ty okolnosti nemůžou pomoci leč nějak okrajově vyložit partie, které nám nějak nic neříkají. Může se tímto způsobem při exegezi např. stát, že místo, které nám připadá hluché, nebo jenom vata, tak najednou promluví. Což udělal ten Francouz, co tady byl, s tím Pascalem. Vybral si myšlenku, která na první pohled vypadala strašně nezajímavě. A já jsem se divil, proč to... no a on pak z toho vykouzil něco... a ne že vykládal okolnosti, ne, šel do hloubky toho, co tam bylo.

LvH A tedy, máme-li se vrátit, poněvadž jsme to zakecali strašně daleko, myšlenkový experiment je experiment s myšlenkou, tady nejde o žádnou perspektivu konfrontace se skutečností a cíl vyložit skutečnost atd., protože totiž už tohleto, když se to chce tedy tímto způsobem zakotvit, tak to už je určitý posaz, který je ve vleku té antické představy, že vrcholem všeho lidského snažení je zírání. Prostě otevřít oči a teď to všechno vidět, jak to je. Nikde není otevřená cesta k tomu, že třeba, jak říká Rádl, celý tenhle svět a všechna ta fakta, která tady jsou a to všechno, co se dá konstatovat, že to jsou jen nahodilé kulisy, a že to oč podstatně jde, že se toho vůbec netýká. To vypadá jako absurdita, ale to je základní možnost, která je položena proti tomu pojetí starému antickému, které, speciálně řeckému, předpokládalo, že když něco je, tak už je to eo ipso hodno naší pozornosti. Kdežto to, co není, na to se můžeme vykašlat. Z toho důvodu, to, co nejvýše je, to je to co se nemění, kdežto to, co se mění, to sice je, ale zároveň není, a takže už o to nemusíme mít takový zájem atd. Všechny ty důsledky z toho takhle vyplývají.

[18:45] A teď tady v zásadě je možné, že ten myšlenkový experiment, nám může ukázat něco úplně jiného než ten svět. Že nám ukáže něco, díky čemu vůbec nějaký svět je možný a co se nedá konstatovat jako kus světa nebo kus skutečnosti dané. A právě nám to ukazuje ne to když se budeme zabývat věcmi jako to dělá věda, nýbrž když se budeme zabývat myšlením. Možná že právě ten myšlenkový experiment, to zkoumání, co se všechno s myšlením dá dělat, že nám najednou objasní něco, že nám vyvstane najednou nějaká úplně jiná skutečnost, která je daleko podstatnější pro náš život i pro celý svět, než ten svět sám. Tato možnost musí zůstat otevřena. Proč to máme furt držet za to kotevní lano, držet tedy, že v posledu jde o to, aby nám to lépe vyložilo tento svět? Třeba o to vůbec nejde. A myšlenkový experiment musí být otevřený také tímto směrem, že třeba... atd.

[] Že tam třeba také nic není.

LvH Jistě, co to je nic potom...

[20:40] [] Takhle ... myšlenkové experimenty dělá věda a může dělat myšlenkové experimenty i s myšlením např. psychologie tedy jistě, pokud se chce zabývat myšlením, tak musí tyhleto experimenty dělat. Tam asi bychom se nějak rozdělovali na tom, že především tedy experimenty s myšlením dělá určitě umění. Dělá to tedy různě – zejména třeba poesie. Tam to platí i s vymýšlením těch nových pojmů, s tím že ten pojem mění ten kontext. To tam všechno tohleto je. Jak tedy vymyslet ten filosofický myšlenkový experiment proti těmhle myšlenkovým experimentům.

[] Je v tom systém.

LvH Ten systém je jenom pomůcka. Pravda je, že umění si této pomůcky neužívá, dost se jí straní. Ale je to jenom pomůcka, to není to podstatné. Mně se zdá ten poukaz dost důležitý. Pravda je, že umění, zejména tedy *poiésis*, poezie, tvorba básnická, že je v této věci filosofii velmi blízko a to bylo výslovně rozpoznáno snad teprve v našem století a stalo se to předmětem nejvážnějších a také nejkrkolomnějších filosofických úvah, rozborů a interpretací. Je otázka, jestli je k něčemu stanovování rozdílů. V minulosti byla řada filosofů, kteří neváhali zapojit poezii do služeb filosofie a sice daleko méně, ale přece jenom byla jistá řada básníků, kteří do své básnické tvorby zapojili nejpozoruhodnější filosofémata, aniž by tam docházelo k nějaké synkresi nebo k nějakému křížení... no, to už je další...

Nepochybné je jedno, že, aspoň mně se zdá, poezie se podobá filosofii nebo je blízka filosofii nebo filosofie je blízka poesii tam, kde jde o básnickou nebo filosofickou zkušenost. To je jestli se pamatujete, jak jsme rozlišovali takové dva typy filosofů, i když jsou přechodné případy samozřejmě, dva typy případů – filosof, který konstruuje, který se dostává dopředu konstrukcemi, a filosof, který těch konstrukcí užívá pouze k tomu, aby vyjádřil své vidění, zkušenost, své nahlédnutí. V tom nahlédnutí je každý filosof blízký básníkovi a každý básník blízký filosofovi. Ale zatímco filosof se odevzdává logice, jeho diskursivního postupu, tak básník se nechává vést obrazy. Tím je dáno to, že básník jaksi nemá tendenci sledovat systematické logické takové ty formálně logické významové souvislosti a jaksi daleko více dá na logiku obrazu, na asociace, na takovou organickou integritu vidění než na převádění toho, co viděl do jaksi pojmově precizního postupu. To znamená básník je v ustavičném kontaktu, má-li zůstat básníkem, je v ustavičném úzkém kontaktu se skutečností, to jest s nahlížením skutečnosti samé, a pokud je skutečným básníkem, tak je takřka imunní vůči těm konstrukcím intencionálních předmětů. Básník si nebuduje jiný svět intencionálních předmětů, nýbrž nanejvýš si buduje jiný svět představ, obrazů atd. Tak to by asi bylo...

[28:17] [] No ale čím je básník blíž skutečnosti, tím se o něm říká, že je víc básník. Čím víc je tam konstrukcí, tím víc se o něm říká, že je horší básník. Čím míň je tam toho prostředkujícího – alespoň tak se to v kritice posuzuje – čím míň je tam toho prostředkujícího mezi autentickou živou atd. skutečností, tak tím se považuje za lepšího.

LvH Poslyšte, já vím, co míníš, ale vyjadřuješ, zejména tím druhým... to, čímžs začal, to vystihovalo věc. Tohle druhé... pročs tam začal mluvit o tom prostředkujícím. Copak vůbec nás může nějaký básník oslovit jenom tím, že před nás postaví skutečnost? Naopak, on je právě tím rozhodujícím prostředníkem. To, co řekne, to co formuluje, no tak to je to

prostřednictvím, bez kterého my, obyčejní lidé bychom tu skutečnost nikdy nemohli vidět tak, jak on ji vidí.

[] Ano, a vždycky čím on v tom prostřednictvím je neviditelnější, čím méně je tam vidět, tím se považuje za lepšího básníka.

LvH Jistě, čím je vidět méně on, ale ne čím je méně toho je výtvoru.

[] No, nepochybně.

LvH Ten jeho výtvor, to je to prostředkující.

[] A v tom já tím pádem se považuje za nejbližší věcem, za nejbližší skutečnosti.

LvH To nevím, se považuje – co to znamená? Ty říkáš čím méně je toho prostředkujícího. A já říkám čím více je tam toho prostředkujícího. Kdyby tam toho prostředkujícího nebylo, tak není žádný básník potřeba. My potřebujeme toho básníka, aby nás naučil vidět věci. Ten nám objevuje nové pohledy. My ho potřebujeme. Ne aby on ukazoval sebe, nýbrž aby on nám ukazoval skutečnost, proto on musí jít do pozadí, ale ne tak, že by nebyl, právě tak, že mluví.

[] A čím víc je tam toho prostředkujícího z jeho strany, tím se považuje za jaksi méně hodnotného.

[31:32] LvH Já nevím. Především to víc, ta kvantifikace se mi nelíbí, poněvadž rozhodující je, jak dobře, jak přesvědčivě, jak ohromivě nám ukazuje skutečnost, a ne jestli víc nebo míň nebo kolik toho tam... stačí někdy slovo, říká Halas, stačí slovo a najednou všechno je jinak. Čili nejde o to jestli víc nebo míň, toho co on dělá. Jde o to, jestli nám ukáže nový pohled nebo ne. No ale v žádném případě se to neobejde bez toho prostředkování. Sláva poezie je právě v tom, že prostředkuje. Že nám, kteří jsme slepí a vidíme všechno jenom černobíle a šedivě, tak že nám to ukazuje svět v barvách nebo svět. Něco. Výmysly třeba. Že nás to uvádí do nových světů. To nemusí ukazovat skutečnost, může nám... to úplně vytváří svou vlastní skutečnost a uvádí nás to do ní, ukazuje nám něco, co jsme nikdy nepotkali a co nikde nikdy neexistovalo, dokud to nebylo řečeno, najednou teprve se na tu skutečnost začneme dívat prostřednictvím atd. – ale to prostředkování je tam nezbytné. To je právě funkce básníka. Že něco říká. Ne že jenom ukazuje jako Kratyllos prstem. To nebyl básník. To je pravý opak básníka. Básník k nám přichází a vyzývá nás k tomu, abychom s ním rezonovali. S ním. A díky tomu, že rezonujeme, díky tomu, že mu nasloucháme a že jsme mu otevřeni, tak se nám otvírají ty obzory, nová vidění, nové vize. Díky tomu, že jemu nasloucháme.

[] No a jak by to vypadalo, kdyby jaksi si to své vidění nechával pro sebe a už nám to rovnou filosoficky...

LvH Tak by nebyl básník...

[] No, proto tam toho musí být co nejmní.

LvH Čeho?

[] Toho filosofování.

LvH No, nemluvíme o filosofování. Tys říkal o tom prostřednictví. Tak proto jsem tedy jako namítal. Tak musíš říct filosofování. Samozřejmě. Filosofování do básně nepatří. Tedy aspoň v jistém slova smyslu. V žádném případě velikost básníková nespočívá v tom, že obléká nějakou filosofii do velkých slov.

[] Především obráceně. Zveršování dogmatiky.

LvH Ve filosofii, ten rozdíl ve filosofii spočívá v tom, že filosof se nemůže spokojit s tím, že by zůstal u vize nebo u vizí. On to všechno chce vztáhnout k něčemu celkovému, poslednímu, rozhodujícímu. To básník nedělá. Básník když chce vyzpívat smutek, tak do toho neplete žádnou radost. Ale filosof když vykládá o smutku, tak to nemůže dělat bez toho, že by vyložil něco o radosti. Takže ta tendence k tomu celku, to je pro filosofii rozhodující. A to není v básnictví. To není nezbytné. Proto je možná lyrika. Právě díky tomu, že básník nemusí vztáhnout všechno k celku. To je konec lyriky v tu ránu.

[] Takže existuje plodná dělba práce. Vize má básník ...

LvH Vize musí mít také filosof...

[] a filosof je uvádí jenom do celku...

LvH Ne, to je strašná zase plochost. Jenom uvádí... to je jako prostě filosof má myšlenky a básník je jenom obléká do pěkných slov – to je stejně hodnotná interpretace... Ale vy jste tam ještě říkal, tedy jsem na něco zapomněl...

[] Tam ještě šlo o tu psychologii...

LvH No ale tam je to docela... prostě ta to redukuje na jistý aspekt, ke kterému má přístup a všechny ostatní aspekty musí nechat stranou.

LvH Nojo, takže toho necháme. No takže výsledek je...

[Dodatečný diktát:] Část výkladu chybí, doporučuje se srovnání s body.

KONEC STRANY B

KONEC KAZETY 2